

YONTMATAŞ ALETLERDE MORFOLOJİK TİPOLOJİ

KENAR KAZIYICILAR (RACLOIR/ SCRAPER)

Tanım:

Yonga, dilgi ya da döküntü parçalar üzerine yapılmış, bir ya da daha fazla kenarı, salt kenar uzunluğunun büyük bir kısmını kaplayacak biçimde devamlı ve düzenli düzeltilemlerle düz, iç ya da dışbükey olarak şekillendirilmiş aletlerdir. Söz konusu kenarlarda isteyerek yapılmış hiçbir çontuk ya da dişleme bulunmaz.

Kenar kazıyıcılar yonga, dilgi ve döküntüler üzerine yapıldıkları gibi, özellikle alt Paleolitikte, çakıl ve çekirdekler üzerine de yapılabilirler. Kenar kazıyıcı yapılırken amaç kenarı keskinleştirmekten çok, onu kütleştirerek düzeltmek ve böylece kazıma ve kesme işlemi için onu daha sağlam bir yapıya ulaştırmaktır.

Eldeki parça, kazıyıcı haline sokulurken dik, pulcuklu, basamak pulcuklu, koşut, yarı koşut, kalın, ince almaşık gibi çeşitli düzelti teknikleri kullanılır. Ancak bu tekniklerden dik düzelti tekniğindeki düzeltilemler hiçbir zaman bir kazağıninki kadar dik değildir.

Kenar kazıyıcılar eski Acheuléen'den başlayarak tüm taş kültürleri içinde çok sayıda bulunurlar. Bazı Moustérien evrelerde görece az olmalarına karşın, yine de Moustérien'in en belirleyici tipleridir.

Deriyi sıyırmada ve düzlemede; odun, kemik, boynuz gibi nesnelere sıyırmada; diğer aletlerin yapımında kullanılan araçlardır.

Kenar kazıyıcılar alt, orta Paleolitik yontmataş aletler içinde çok yoğun bir biçimde kullanılmışlardır. Bunun doğal sonucu olarak da alt tipler ve onun çeşitleri açısından en fazla çeşitlilik gösteren tiptir.

Alt tipleri fazla olan bu kazıyıcılar, kazıyıcı kenarlarının biçimlerine göre öncelikle düz, içbükey ve dışbükey olma özelliklerini gösterirler.

Bu üç özelliğin saptanabilmesinde Bordes, bir cetvel ya da kalem yardımıyla çok basit bir yöntem geliştirmiştir. Kazıyıcı kenara uygulanan cetvel, bu kenara düz bir çizgi ya da birçok noktadan teğetse düz olma; yalnızca iki noktadan teğetse içbükey; yalnızca bir noktadan teğetse dışbükey olma durumu saptanır.

KENAR KAZIYICILARIN ANA, ALT TİP VE ÇEŞİTLERİ

Tek Kenar Kazıyıcı

Tek düz kenar kazıyıcı

Tek yan kenar kazıyıcı

Tek içbükey kenar kazıyıcı

Tek dışbükey kenar kazıyıcı

Basit tek dışbükey kenar kazıyıcı

Quina tip tek dışbükey kenar kazıyıcı

Yarı Quina tip tek dışbükey kenar kazıyıcı

İki Kenar Kazıyıcı

İki düz kenar kazıyıcı

Düz ve dışbükey kenar kazıyıcı

Düz ve içbükey kenar kazıyıcı

İki dışbükey kenar kazıyıcı

İki içbükey kenar kazıyıcı

İç ve dışbükey kenar kazıyıcı

Yöneşen Kenar Kazıyıcı

Düz yöneşen kenar kazıyıcı

Dışbükey yöneşen kenar kazıyıcı

İçbükey yöneşen kenar kazıyıcı

Düz ve dışbükey yöneşen kenar kazıyıcı

Düz ve içbükey yöneşen kenar kazıyıcı

İç ve dışbükey yöneşen kenar kazıyıcı

Tek yan saplı yöneşen kenar kazıyıcı

Yatık Yöneşen Kenar Kazıyıcı

Basit yatık yöneşen kenar kazıyıcı

İkili yatık yöneşen kenar kazıyıcı

Üçlü yatık yöneşen kenar kazıyıcı

Yatay Kenar Kazıyıcı

İki yatay kenar kazıyıcı

Düz yatay kenar kazıyıcı

Dışbükey yatay kenar kazıyıcı

Basit dışbükey yatay kenar kazıyıcı

Quina tip dışbükey yatay kenar kazıyıcı

Yarı Quina tip dışbükey yatay kenar kazıyıcı

Clactonien çontuklu dışbükey yatay kenar kazıyıcı

İçbükey yatay kenar kazıyıcı

Köşe Kenar Kazıyıcı

Dik Düzeltili Kenar Kazıyıcı

Sırtı İnceltilmiş Kenar Kazıyıcı

İç Yüzde Kenar Kazıyıcı

İç yüzde düz kenar kazıyıcı

İç yüzde dışbükey kenar kazıyıcı

İç yüzde iki kenar kazıyıcı

İç yüzde yöneşen kenar kazıyıcı

Almaşık Kenar Kazıyıcı

Aynı yönde almaşık kenar kazıyıcı

Ters yönde almaşık kenar kazıyıcı

Yöneşen almaşık kenar kazıyıcı

Yatık yöneşen almaşık kenar kazıyıcı

İki Yüzden Düzeltili Kenar Kazıyıcı

İki yüzden düzeltili basit kenar kazıyıcı

İki yüzden düzeltili Quina tip kenar kazıyıcı

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Bordes,F., Typologie du Paléolithique Ancien et Moyen, Presse du CNRS,1998

Yalçinkaya, I., Alt ve Orta Paleolitik Yontmataş Endüstrileri Biçimsel Tipolojisi ve Karain Mağarası, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989